

Phát triển nền kinh tế số: Lấy văn hóa sáng tạo làm "kim chỉ nam"

07:03 25/06/2021

Kinh tế số đang thay đổi mạnh mẽ dưới tác động mạnh mẽ của Cách mạng công nghiệp 4.0. Dù được đánh giá là quốc gia có tiềm năng rất lớn để phát triển kinh tế số nhưng Việt Nam vẫn đang phải đối mặt với nhiều thách thức, cần đổi mới, sáng tạo, cải biến mạnh mẽ trong thời gian tới.

Cơ hội vô giá

Xu hướng số hóa hiện nay đang xuất hiện ở nhiều lĩnh vực và đã có những đóng góp quan trọng cho nền kinh tế. Theo ông Hoàng Minh Cường, Cục trưởng Cục Viễn thông - Bộ TT&TT, Việt Nam hiện xếp thứ 13 trong top 20 quốc gia có số dân sử dụng mạng internet đông nhất thế giới. Bên cạnh đó, Việt Nam hiện có khoảng 72% dân số đang sử dụng điện thoại thông minh, 68% dân số xem video và nghe nhạc mỗi ngày trên thiết bị di động, 70% số thuê bao di động đang sử dụng 3G hoặc 4G.

Theo báo cáo “Nền kinh tế số Đông Nam Á – 2019” do Google, Temasek và Bain thực hiện, thương mại điện tử ở Việt Nam có sự phát triển mạnh mẽ với những thương hiệu dẫn dắt thị trường như Shopee, Tiki, Lazada và Sendo. Tổng giá trị giao dịch trên thị trường thương mại điện tử Việt Nam ước đạt 5 tỷ USD trong năm 2019, cao gấp 12,5 lần mức 0,4 tỷ USD của năm 2015. Trong kinh doanh nội dung số, công nghiệp quảng cáo trực tuyến đạt doanh thu 390 triệu USD năm 2016, doanh thu trò chơi trực tuyến đạt khoảng 500 triệu USD.

Đổi mới tổ chức trên nền tảng văn hoá sáng tạo sẽ là bước đi mở đường cho kinh tế số.

Theo thống kê, Việt Nam hiện có khoảng 30.000 doanh nghiệp phần cứng, phần mềm, nội dung số và các dịch vụ viễn thông và CNTT với tổng doanh thu năm 2017 đạt 91,6 tỷ USD, gấp 12 lần so với năm 2010 (7,6 tỷ USD). Nhiều doanh nghiệp đã chứng tỏ được năng lực công nghệ số, thực hiện nhiều dự án công nghệ cao như xe tự lái, robot... Trong lĩnh vực vận tải, các doanh nghiệp vận tải cũng ra mắt nhiều ứng dụng để cạnh tranh với Grab, Uber với nhiều tên tuổi mới trong lĩnh vực này như: Fast Go, Be, VATO... Về du lịch, có sự tham gia của một loạt startup Việt Nam như Mytour, Luxstay...

Việt Nam hiện đã có nhiều chủ trương, chính sách thúc đẩy sự phát triển của nền kinh tế số như: Nghị Quyết số 41/NQ-CP ngày 26/5/2016 của Chính phủ về chính sách ưu đãi thuế thúc đẩy việc phát triển và ứng dụng CNTT và Chỉ thị số 16/CT-TTg ngày 4/5/2017 của Thủ tướng Chính phủ về tăng cường năng lực tiếp cận CMCN 4.0. Bộ Kế hoạch và Đầu tư đang thực hiện nhiệm vụ chiến lược quốc gia về CMCN 4.0. Đề án quốc gia về Chuyển đổi số đang được Bộ thông tin và Truyền thông xây dựng, trong đó đề xuất các nhiệm vụ và giải pháp chủ yếu để chuyển đổi số nền kinh tế, xã hội, chuyển đổi số cơ quan nhà nước và một số ngành trọng điểm.

Ngoài ra, Việt Nam có mạng lưới hạ tầng viễn thông, CNTT và internet phát triển nhanh chóng, bao phủ rộng khắp và hiện đại. Điển hình là hạ tầng của Viettel đã trải rộng khắp cả nước với 67.000 trạm 3G và 4G, phủ tới 95% dân số, công nghệ cáp quang phủ tới từng xã, từng gia đình.

Tập đoàn Bưu chính Viễn thông Việt Nam cũng đang tập trung xây dựng các nền tảng CNTT như: IoT platform, Big data platform, Cloud platform và các giải pháp CNTT chuyên ngành về y tế, giáo dục, an ninh, an toàn giao thông... Chính phủ cũng đã xây dựng 6 hệ thống cơ sở dữ liệu quốc gia về dân cư, thống kê tổng hợp về dân số, đất đai, tài chính, bảo hiểm và đăng ký kinh doanh.

TS. Lương Minh Huân, Viện trưởng Viện Phát triển doanh nghiệp, VCCI cho rằng đại dịch Covid-19 là “cú huých trăm năm” để doanh nghiệp nhận ra tính ưu Việt của kinh tế số và yêu cầu cấp bách hơn nữa của quá trình chuyển đổi số.

Theo một khảo sát của VCCI, hơn 50% doanh nghiệp được khảo sát (gồm các doanh nghiệp lớn và DNNVV) đã chủ động ứng dụng các công nghệ số trước khi có dịch Covid-19, số còn lại bắt đầu ứng dụng các công nghệ số từ khi có Covid-19. Chỉ số ít doanh nghiệp (3%) vẫn trung thành với hình thức kinh doanh truyền thống.

Theo GS.TS. Hồ Tú Bảo, Giám đốc Phòng thí nghiệm Khoa học dữ liệu của Viện Nghiên cứu Cao cấp Về Toán (VIASM), Việt Nam đã ba lần đứng ngoài các cơ hội của cách mạng công nghiệp. “Chuyển đổi số là tất yếu, là cơ hội vô giá. Đây là cơ hội nhiều chục năm mới có một lần, ta không tiến khi người khác tiến là ta đã tụt lại” – ông Bảo nhận định.

Vướng nhiều rào cản

Theo nhiều chuyên gia kinh tế, nền kinh tế số ở Việt Nam vẫn còn một số hạn chế, chưa xứng với tiềm năng. Các chuyên gia, lãnh đạo doanh nghiệp đều thống nhất cho rằng rào cản lớn nhất chính là chi phí để chuyển đổi số cao trong khi cơ sở hạ tầng, nhân lực còn chưa đầy đủ.

Bên cạnh đó, môi trường pháp lý và thể chế cho phát triển kinh tế số ở Việt Nam chưa đầy đủ và chặt chẽ, đồng bộ. nhiều vấn đề mới phát sinh trong quản lý cá hoạt động kinh tế số như vấn đề quản lý và thu thuế đối với cá hoạt động thương mại trực tuyến, nhất là khi kinh doanh qua các mạng xã hội và cung cấp dịch vụ xuyên biên giới; Bảo đảm quyền lợi cho người lao động và người tiêu dung qua thế giới mạng; Xử lý, giải quyết những tranh chấp của chủ thể tham gia các hoạt động kinh doanh, thương mại và dân sự trên môi trường số...

Ngoài ra, nhận thức, kiến thức của nhiều cán bộ, doanh nghiệp và người dân về kinh tế số chưa đồng đều, đầy đủ dẫn tới nhu cầu, kế hoạch và hành động nắm bắt xu thế kinh tế số chưa kịp thời, nhanh nhạy, sự chuyển đổi ở một số cấp, ngành địa phương và các doanh nghiệp còn hạn chế.

Theo số liệu của Kaspersky, Liên minh Viễn thông Quốc tế và Trung tâm Nghiên cứu Chiến lược Quốc tế, Việt Nam nằm trong top những quốc gia dễ bị tấn công mạng nhất thế giới. Trung tâm Ứng cứu sự cố máy tính Việt Nam cho biết, có hàng chục nghìn vụ tấn công mạng nhằm vào internet Việt Nam hàng năm, gay thất thoát hàng nghìn tỷ đồng.

Bối cảnh thực tế có xấp xỉ 70% lao động Việt Nam là ở khu vực nông thôn và lao động giản đơn với năng suất thấp, chính là khó khăn lớn để người lao động có kỹ năng thích ứng và sử dụng các công nghệ mới trong bối cảnh công nghệ thay đổi vô cùng nhanh chóng.

Theo khảo sát của VCCI, trong khi các DNNVV gặp khó khăn nhiều hơn liên quan đến các vấn đề nguồn lực nội bộ thì các doanh nghiệp lớn lo sợ nhiều hơn đến các vấn đề bên ngoài khi ứng dụng công nghệ số. Khảo sát này cũng chỉ ra rằng, một số rào cản khác để phát triển nền kinh tế số như: Khó khăn trong thay đổi tập quán kinh doanh truyền thống, sợ rò rỉ dữ liệu của cá nhân/doanh nghiệp, thiếu thông tin về công nghệ số.

Xây dựng văn hóa đổi mới sáng tạo

GS.TS. Hồ Tú Bảo cho rằng, chuyển đổi số là từng bước thay đổi cách làm việc của toàn bộ hệ thống bằng công nghệ số chứ không phải việc dùng các công nghệ này. Do đó, cần tập trung vào chiến lược dữ liệu, xây dựng năng lực số và văn hoá đổi mới sáng tạo tại doanh nghiệp.

TS. Lương Minh Huân nhìn nhận, mặc dù là lĩnh vực công nghệ, nhưng chuyển đổi số thành công hay thất bại lại không chủ yếu phụ thuộc nhiều vào công nghệ mà phụ thuộc chủ yếu vào quyết tâm chính trị, thể chế kinh tế quốc gia. Do đó ông Huân cho rằng, trách nhiệm của doanh nghiệp là phải đổi mới mô hình kinh doanh, xác lập mô hình quản trị dựa trên công nghệ số, hướng tới các mục tiêu phát triển sáng tạo, bền vững, bao trùm.

“Đổi mới tổ chức trên nền tảng văn hoá sáng tạo sẽ là bước đi mở đường cho kinh tế số: sẵn sàng thay đổi, sẵn sàng từ bỏ các mô hình kinh doanh truyền thống để thiết lập mô hình kinh doanh mới, sáng tạo lại các chuỗi cung ứng và quy trình ra quyết định, loại bỏ những công đoạn trung gian, rườm rà, hình thức” - Vị Viện trưởng Viện Phát triển doanh nghiệp, VCCI nêu quan điểm.

TS. Võ Trí Thành, Viện trưởng, Viện Nghiên cứu Chiến lược Thương hiệu và Cạnh tranh cho rằng, chuyển đổi số doanh nghiệp, hướng đến một nền kinh tế số là quá trình đầy thách thức và có không ít thất bại. Theo ông Thành, một mô hình chuyển đổi số thành công là tổng hòa của 5 trụ cột: Văn hóa và chiến lược kinh

doanh số, gắn kết và tối ưu trải nghiệm khách hàng, tối ưu quy trình, công nghệ hóa, phân tích và quản lý dữ liệu.

Do đó, để thành công, theo TS. Võ Trí Thành, chúng ta phải nghĩ lớn, làm cụ thể, quyết liệt từ việc nhỏ, có tính đổi mới, lan tỏa cao. Phải gắn bó sâu sắc chuyển đổi số với chiến lược phát triển doanh nghiệp. Muốn vậy, lãnh đạo doanh nghiệp phải là những người đi tiên phong.

Dưới góc độ quản lý nhà nước, ông Lê Đức Anh, Giám đốc Trung tâm Tin học và Công nghệ số (Cục Thương mại điện tử và Kinh tế số - Bộ Công Thương) cho biết, Bộ đã trình Chính phủ ban hành Kế hoạch tổng thể phát triển thương mại điện tử Quốc gia giai đoạn 2021-2025 và được Chính phủ thông qua tại Quyết định số 645/QĐ-TTg ngày 15/5/2020. Đồng thời, xây dựng và trình Chính phủ ban hành Nghị định sửa đổi, bổ sung Nghị định số 52/2013/NĐ-CP của Chính phủ về thương mại điện tử năm 2021 để hoàn thiện Khung pháp lý và Chính sách phát triển thương mại điện tử và kinh tế số. Trong đó, thu gọn đối tượng thực hiện thủ tục hành chính; Minh bạch thông tin hàng hóa, dịch vụ trong hoạt động thương mại điện tử, chống hàng giả, hàng xâm phạm quyền sở hữu trí tuệ; Quản lý hoạt động thương mại điện tử trên mạng xã hội; Quản lý hoạt động thương mại điện tử có yếu tố nước ngoài...

Hung Khánh